

JAKOB ŠOLAR

MISEL DAJE ČLOVEKU VELIČINO

(Bl. Pascal, Pensées 346)

Notre nature est dans le mouvement;
le repos entier est la mort.

Bl. Pascal, Pensées 129.

Ko gledam prečudna nesoglasja in že na sovražnost meječe nerazumevanje med nami, ki vendar po življenju in mišljenju skušamo služiti istim namenom in voditi k istim vzorom božje lepote, resnice in dobrote, se vprašujem, kako je to mogoče. V neizčrpni modrosti največjega francoskega misleca Blaisa Pascala sem našel globokih misli, ki so mi v teh dneh kakor uteha, mirno pojasnilo in odgovor na gornje vprašanje. Morda bo še temu in onemu pomagala njegova misel do tistega razumevanja in tiste pomirljivosti, ki sta sad spoznanja in ljubezni, zakaj: tout comprendre, c'est tout pardonner.

»Razloček med geometričnim in tenkočutnim duhom. — Pri prvem so načela otipljiva, a daleč od vsakdanje uporabe, tako da le težko obrneš glavo v to smer, je pač premalo vajenosti; kakor pa jo le malo obrneš, vidiš načela v vsej polnosti; imeti bi moral čisto izkrivljenega duha, da bi napačno sklepal po tako jasnih načelih, ko je skoraj nemogoče, da bi jih zgrešil.

Tenkočutnemu duhu pa so načela v vsakdanji uporabi in vsem ljudem pred očmi; zaman se oziraš po njih, zaman si delaš silo, treba je le bistrega vida, a biti mora zares bister, zakaj načela so tako tenka in tako mnogotera, da je skoraj nemogoče, da ti jih ne bi nekaj ušlo; kakor pa katero načel prezreš, zaideš v zmoto; tako je treba imeti zares bister vid, da sprevidiš vsa načela, treba pa tudi pravnega duha, da po spoznanih načelih ne sklepaš napačno.

Vsi geometrični duhovi bi bili torej tenkočutni, če bi imeli bister vid, zakaj po načelih, ki so jih spoznali, ne sklepajo napačno; tenkočutni duhovi pa bi bili geometrični, če bi mogli naravnati svoj pogled h geometričnim načelom, ki jih niso vajeni.

Vzrok pa, da nekateri tenkočutni duhovi niso geometrični, je ravno v tem, da se ne morejo obrniti h geometričnim načelom; a vzrok, da geometrični niso tenkočutni, je v tem, da ne vidiijo tega, kar je pred njimi, in da se v tenkih stvareh, kjer se načela ne dajo kar

otipati, izgublajo, zakaj vajeni so le jasnih in prijemljivih geometričnih načel in sklepati šele potem, ko so si dobro ogledali in otipali svoja načela. Vidiš pa jih komaj, bolj čutiš jih ko vidiš; neizmerno težko pa jih daš občutiti tistim, ki jih ne čutijo sami od sebe; tako rahle in mnogotere stvari so to, da je treba zares tenkega in nežnega čuta, da jih občutiš in po tem občutju koj in prav sodiš, največkrat ne da bi jih mogel dokazati po redu kakor v geometriji, ker pač njih načel nimamo tako v oblasti in ker bi bilo nekaj neskončnega tako početje. Treba je vsaj do neke mere stvar na mah sprevideti z enim samim pogledom, ne pa šele po stopnjah sklepanja. Tako se le redko dogaja, da bi bili geometrični duhovi tenkočutni in tenkočutni geometrični, zakaj geometrični hočejo take tenčine obravnavati geometrično in se osmešijo, ker hočejo začeti z opredelitvami in potem z načeli; na ta način pa se ne postopa pri sklepanju take vrste. Pa ne da bi duh tega ne storil; le tiho, naravno in brez umetelnosti stori to, zakaj izraz presega moč vseh ljudi, a čut je dan le malokaterim.

Kadar pa nasprotno tenkočutne duhove postaviš pred trditve, ki se v njih ne spoznajo in ki moreš do njih samo po opredelitvah in tako neplodnih načelih, kakršnih niso vajeni gledati tako nadrobno, tedaj so ti tenkočutni — vajeni soditi na en sam pogled — tako začudeni, da se jim porajata odpor in gnus.

Izkrivljeni duhovi pa niso nikoli ne tenkočutni ne geometrični.

Geometrični duhovi, ki so samo geometrični, imajo torej pravega duha, a le, če jim dodobra vse razložiš po opredelitvah in načelih; drugače so zmotni in neznosni, ker imajo prav le ob dobro razjasnjenih načelih.

Tenkočutni duhovi pa, ki so samo tenkočutni, ne zmorejo potrpežljivosti, da bi se poglobili v zadnja načela miselnih stvari in domišljije, ki jih niso nikoli videli v svetu in so čisto izven rabe.«

(Blaise Pascal, *Pensées* 1; izdaja L. Brunschwig Oeuvres de Bl. P., zv. XII, str. 9 sl.)

DR. STANKO GOGALA

RELIGIJA IN KULTURA

Po kulturni filozofiji določamo razmerje med religijo in kulturo navadno in enostavno tako, da je tudi religija del kulture in da je eno izmed zelo važnih kulturnih področij, kot so n. pr. umetnost, znanost, gospodarstvo, etičnost, socialnost, politika, mogoče še vzgojstvo itd. Danes pač ni več kulturnega človeka, ki bi v tem smislu ne priznaval tudi religiji mesta v kulturi in bi ne pojmoval razvoja religije ter religioznega življenja kot razvoj obče-kulturnega življenja. Seveda so med kulturnimi filozofi razlike glede tega, ali poj-